

Jerica Ziherl

Transgresije u kršćanskoj ikonografiji u umjetnosti XX. stoljeća: „raspeti Krist“ od Maneta do Serrana

Pojam transgresija podrazumijeva prijestupe u odnosu na dominantne hijerarhije moći u umjetnosti, kulturi i društvu određenoga prostora. Anthony Julius, analizirajući ključne radove likovnih umjetnosti 19./20. stoljeća, od Manetova „Doručka na travi“ pa sve do izložbe „Sensation“ u londonskoj Kraljevskoj akademiji 1997., zaključuje da su umjetnici, unutar toga vremenskog raspona, radikalno odbacili tradicionalne kanone, problematizirajući time etičke diskurse kao što su moral, zakon, društvo i naposljetku - umjetnost sama. Jedna od najčešćih transgresijskih tema odnosi se na odstupanja od kršćanske ikonografije, posebice kristološke. Od Courbeta i Maneta nadalje Krist se prikazuje kao običan čovjek - smrtnik - i figurira kao jedan od svjetovnih žanrova. Time se otvaraju vrata novoj estetici, koja se temelji na negaciji doktrina, konvencija, religija, tabua, a najcitiraniji su umjetnici Pablo Picasso, Francis Bacon i, s kraja 20. stoljeća, Andrés Serrano. U tekstu se analiziraju djela, kako spomenutih umjetnika tako i nekolicine njihovih suvremenika, o ikonografskim transgresijama na temu „Kristova raspeća“. U tom kontekstu transgresije označuju dva paralelna procesa. Jedan koji govori o subverziji, ili prekidu s dominantnim diskurzivnim institucijama. Drugi, koji govori o projiciranju novoga kao odrednice aktualnosti (modernosti) ili budućnosti (utopija). Umjetnička transgresija jest, stoga, istodobno prethodnica dominantne modernističke kulture i njezina imanentna kritika te prevladavanje novog ili drugog. Transgresija koristi moć zabrane i u tom smislu konstituirana zamisao transgresije ulazi u strukturalističku misao, preobražavajući je u ekstatični i decentrirani diskurs.

Hrvatska se povijest umjetnosti nije bavila transgresijama domaće scene, no bez obzira na to, u tekstu se navode djela Antuna Motike iz prve polovice 20. stoljeća te suvremeni performansi Tomislava Gotovca i Pina Ivančića. Koliko je opravdano njihova djela razmatrati transgresijama, ostaje otvoreno pitanje. Smatramo da bi daljnja istraživanja transgresijskih postupaka u hrvatskoj umjetnosti otvorila vrata novim i drugačijim tumačenjima. Za sada smo skloniji pretpostavci da navedeni umjetnici ne rješavaju likovna formalna pitanja, nego se koriste mogućnostima transgresija kao sadržajno opravdanom kategorijom moderne/ suvremene umjetnosti.

Transgresije nisu smirujuće štivo, ali kao kulturološki fenomen usko su povezane sa širim društvenim kontekstom i različitim fenomenima kompleksnosti i proturječnosti te čine jednu od ključnih problemskih točaka razumijevanja umjetnosti 20. i 21. stoljeća.